

■ *Gazzali Sempozyumu, 7-9 Ekim 2011, İstanbul*

Değerlendiren: Mehmet Zahit Tiryaki*

7-9 Ekim 2011 tarihleri arasında İstanbul'da, M. Ü. İlahiyat Fakültesi, Ümraniye Belediyesi ve İslami İlimler Araştırma Vakfı'nın (İSAV) katkılarıyla Uluslararası Gazzali Sempozyumu düzenlendi. Gazzali'nin vefatının 900. Yılı münasebetiyle düzenlenen sempozyuma, yerli ve yabancı çok sayıda bilim adamı katıldı.

Gazzali düşüncesinin; Gazzali Dönemi, Dinler ve Mezhepler Tarihi, Gazzali ve Kelam, Gazzali, Eğitim ve Psikoloji, Gazzali, Tefsir ve Hadis, Gazzali ve Mantık, Gazzali ve Felsefe, Gazzali Düşüncesinin Kaynakları ve Etkileri, Gazzali'de Ahlak ve Tasavvuf, Gazzali ve Fıkıh gibi çeşitli başlıklar altında ele alındığı sempozyum bir değerlendirme oturumu ile sona erdi.

Sempozyumdaki tebliğler, üç kısım halinde incelenebilir. İlk kısım tebliğlerde, Gazzali'nin temel görüşleri ve Gazzali ile ilgili klasik ya da modern belli başlı yaklaşımlar ele alınmaktadır. Gazzali döneminin tarihsel karakteri; Gazzali'nin kendi çağındaki dinî akımlara karşı tutumu, Farabi ve İbn Sina özelinde metafiziğe yönelik eleştirileri ve İslam filozoflarına karşı tutumu, kelamcılığı ve bazı kelami görüşleri, mantıkçılığı, bazı mantık meseleleriyle ilgili görüşleri ve mantıkçılığının fıkıh usulü alanına olan katkıları; İbn Rüşd'ün Gazzali'ye yönelik eleştirileri; Gazzali'nin genel olarak insanla, ahlakla, eğitimle ilgili düşünceleri gibi konuları bu bağlamda dikkate alabiliriz. Bu konuların ele alınma tarzında dikkat çeken temel özellik, konuların oldukça genel bir tarzda, aşırı genellemeci bir yaklaşımla incelenmesi olarak gözükmektedir. Bahsedilen konulara ilişkin çalışmaların belirli bir odak noktasına yönelmemesi, işaret edilen genellemelerin bu odak konular üzerinden bir tahlile ve kontrole tabi tutulmayıp bir testten geçirilmemesi, benzer konuların benzer ifadelerle tekrarlanması gibi bir problemi ortaya çıkarmaktadır. Bu tekrar durumunun tek bir toplantının kapsamı içinde bile görülebilmesi ve bu sebeple tebliğ konularının dağınık bir karakter arz etmesi; bu tarz toplantılara eşlik etmesi gereken üst, bütüncül ve kapsamlı bir kavrayış ve dilin varlığı noktasında bir kuşku uyandırmaktadır.

İkinci tür tebliğlerde ise Gazzali düşüncesinin modern konularla irtibatlı bir şekilde ele alınması noktasında bir yenilik göze çarpmakta; fakat bu sefer bu mukayeselerin çok kaba bir şekilde yapıldığı görülmektedir. Gazzali'nin psikoloji ile ilgili bazı temel kavram ve görüşlerinin, çok basit ve lafzi düzeyde Freud psikolojisinin bazı temel kavram ve görüşleriyle aynileştirilmesinde, yine Kant'ın eleştirel nitelikli felsefi etkinliğinin temellerinin Gazzali'nin yaptığı eleştirilerde görülmesinde bahsedilen türden bir ace-

* Arş. Gör., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi / Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

leciliğin mevcut olduğunu söyleyebiliriz. Zira bu yaklaşım, her iki ismin görüşlerinin dayandığı arka plana dair bir sorgulamanın yapılmadığı izlenimini uyandırmaktadır.

Sempozyumda üçüncü olarak ise Gazzali hakkındaki alışılmış yargıları tekrar etmenin ötesine geçen tebliğler dikkat çekmektedir. Bu tebliğlerin dikkat çekiciliği, hem seçilen konuların yenilik ve farklılığından hem de bu konuların ele alınmasındaki üsluptan kaynaklanmaktadır. Burada üslupla kastetmek istediğimiz şey, konuların ya da eserlerin sadece genel bazı iddiaların dillendirilmesi şeklinde değil de son derece özel denilebilecek belirli bazı detaylara odaklanarak işlenmesidir. Takdir edilir ki bu durum, İslam düşüncesinin felsefe, kelam ve tasavvuf sahaları ile ilgili araştırmalarda belirli kavram ya da konular özelinde yapılacak çalışmalara ihtiyacın arttığı günümüzde, diğer yaklaşım ve üsluplara kıyasla daha fazla önem arz etmektedir.